

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԵՋ(*)

« Զինչ է այս գոր լսես զվն. տ'եր զնմաւ
 « Տեսնուրեան Բո, զի ոչ եւս կաես լինել
 « Տեսնա » Դուկաս ժՁ. 2

Մեր անհատական գերը կեանքի մէջ ճշգիւ ուղած ատեննիս, շատ դիւրութեամբ կրնանք տեսնել որ մեզմէ ամէն մէկը, մարդկային ընկերութեան կամ շրջանին ամէն մէկ անդամն ու օղակը, անտեսներ են միայն, իրենց համար զծուած կեանքի դաշտին մէջ արդիւնաւոր աշխատանք մը, օգտակար գործ մը յառաջ բերելու։ Տեսես բառը իր տառական իմաստով նոյնիսկ, շատ լաւ կը պատշաճի մարդուն ունէ տեսակի աշխատութեան։ Աշխարհը անտեսական ընդարձակ ու անհուն դաշտ մըն է՝ որ կը շահագործուի, կ'արդիւնաւորուի, իր գտնածերն ու արտագրութիւնները կը բազմապատկուին, շնորհիւ մարդուն խելացի տնտեսութեան։ Ո՛չ միայն այդ տնտեսութեան շնորհիւ միեւնոյն ժամանակի մէջ ասորդ մարդիկ կը հոգան իրենց կենսական բոլոր անունները, այլ և կարելոր մաս մը կը տնտեսուի, կը խնայուի, մէկ կողմ կը գրուի, ունէ հաւանականութեան դէմ։

Աւետարանը մեր կեանքի միակ յաբայոյցը, մեծ է իր ամբողջութեան մէջ, անո՞վ աւելի՞ որ իր բոլոր բարի ու ճշմարիտ պատգամները, անյիշողութիւն տուած է ինչպէս Յիսուսի ժամանակակից առաքեալներուն և երեսօնադէմի ու շրջակայից ծողովորեալն, այնպէս ալ բոլոր դարերուն։ Անոր անսուտ պատգամները ապրած են երկար դարերու կեանք ունեցող անցեալին մէջ, ապրած են ներկայ ժամանակի մէջ, որ յառաջդիմութեանց տեսակէտով, եղական դիրք մը կը զբաւէ իր նախորդներուն վրայ, ու պիտի ապրին զեռ յաւիտեօրէն։ Ահա Աւետարանի մեծագոյն և անբաղդատելի արժանիքը։ Անհատական տնտեսութիւնը մեծ գեր ունի ընկերային կեանքի մէջ, հանրային տնտեսութիւնը, հա-

կադարձօրէն կը բարեկաւէ, կը զարգացնէ անհատին տնտեսութիւնը։ — Քրիստոս, իր պատգամները քիչ անդամ ուղղակի ճանապարհով ուղած է հաղորդել զինքը լսողներուն։ Նախընտրած է յաճախ անուղղակի ճանապարհը, երբորդ դէմքով մը խօսիլ տալու գործնական եղանակը, առակի ձեւը աւելի շինիչ, ազդող ու պատկերաւոր է գտած։ Յիսուս ինքն է առակի մէջ երեւցող կարկառուն դէմքը. վախճանակ ուղղակի խօսելու, ուրիշ մընէ որուն խօսիլ տուած է։

Հարուստ, հողատէր, մարդ մը, կ'ընէ Քրիստոս, որ իր ընդարձակ գործառնութեանց վրայ լիազօր տնտես մը կարգէր էր։ Առաջին տարիներուն մէջ, տնտեսը շատ հաւատարմօրէն կը ծառայէր։ Կ'երեւի թէ ո՛րքան հինցաւ իր գործառնութեանց մէջ, այնքան դիւրաւ ճանցաւ գործին շահաւէտ կողմերը, և սկսաւ հաշուի տեսակի մէջ խարդախութիւն, զեղծում գլխել։ Իրեն հետ գործ ընող պատուաւոր ատեւորակները նշմարեցին տնտեսին զեղծումները, խղճահար եղան, ու որովհետեւ հարստութեան մէջ յղփացող կալուածատէրներ շատ անգամ, մանաւանդ Արեւիքի մէջ, անտարբեր են և անգիտակ իրենց գործին, գացին եղելութիւնը նոյնութեամբ պատմեցին անոր։ Յայտնի է որ հոգատիրոջ բոլոր ունեցածը անվստահ ձեռքի մը յանձնուել էր և տարիներէ ի վեր կարգուած տնտեսը հեղաշրջուէ պիտի վատնէր իր բոլոր ինչքերը։ — Այս ի՞նչ է որ կը ըստ Բոն Լուսի, շուտով տուր Բոն Լուսի քան ինչքերդ, այլաւ իմ մասնաւորաւ, Տեսնա չես կրնար ըրալ։ Ահա որ անկում, առաջին ակնարկով թերեւ։ Մարդուն ապագան ամբողջովին խորտակուած պիտի նկատուէր, զիտելով այդ թշուառ երեւոյթը, Խնչ պիտի ընեմ հիմա, քանի որ տէրս պիտի հանէ զիս պաշտօնէս. չեմ կրնար աշխատել ուրիշ ասպարէզի վրայ, արհեստ չունիմ որով կարենամ հացս ապահովել. կ'ամէնամ մուրալ, ամէն ոք տարիներէ ի վեր զիս այս պաշտօնին վրայ առաւ. ինչպէ՞ս ըսեմ թէ վտարուեցայ պաշտօնէս։ Այս ահա որ վիճակին դէմ ելք մը կը գտնէ սակայն. համաձայնիլ իր տիրոջ պարտաւորներուն հետ, հաշուեյարդարի մը գալ անոնց իւրաքանչիւրին, նուազա-

(*) Ամփոփումը 1929 Մարտ 3. Կիր. Հալեպի Ս. Քառասնից Եկեղեցւոյ մէջ խօսուած Քարոյին։

գոյնն փնտրով դուրս գալու համար։

Եւ կալուածատէրը կը գտնէ իր վերակացուն տնտեսութիւնը։

Մեր անհատական կեանքի մէջ, ամէն զոր մեր աչքերուն կը ներկայանայ Աւետարանի այս հոյակապ պատկերը։ Կեանքի մէջ տնտեսներ կենք բոլորս ալ, մեզմէ իւրաքանչիւրը իր նախասիրած գրադուռներուն ու աշխատանքին մէջ։ Երբ նոր կենք ձգնարկեր գործի, կամ նոր կենք մտեր պաշտօնի, մեծ ուշադրութիւն կ'ընծայենք որ սխալ մատակարարութեամբ չփայտակենք մեր գործը, քանի որ մեր եւ մեր դասակներուն հայր մեր աշխատանքէն ու պաշտօնէն է որ կ'ապահովենք։ Աշխարհի ընչաքաղցութիւնը եւ սին վայելքներու հետաժողով ըլլալին, մեզ սխալ եւ անբաւարար անապահովութիւն մէջ կը մոլորեցնէ ու կ'ըսկոյնք մտածել ի փնտ մեր կալուածատիրոջ։ Նոյն փոքր եւ ապա աչքի դարձող արդարութիւններով, գրելի եւ քերելի հարուածներով, կ'սկսինք մեր գործի ու կեանքի տոմարներուն մէջ սխալ թուանշաններ դնել, այնպիսի ձեով մը գողնալ, որ գոյգ էջերուն ելքն ու մուտքը հաւատարմութեամբ գան իրարու։ Ֆիզիքական կեանքերնուս մէջ ալ միեւնոյն վարժութիւնը կ'ըսկոյնք կիրարկել, ամէն օր կարեւոր մաս մը կը գողնանք մեր առողջութենէն, առանց անդրադառնալու որ հաշուի տոմարին մէջ երեքսորէն նման, մեր առողջութեան տոմարին մէջ ալ, աննշան կարծուած պղտիկ թուանշաններ, օր մը պատկառելի գումարի մը կը հասնին։ Ընտանեկան բարոյականի մեր հաշուետոմարն ալ, շատ անգամ, միեւնոյն քերուածներուն կը հանդիպի. ուշադիր չենք ըլլար ու օր մը բարոյապէս սնանկ դուրս կու գանք մեր ընտանեկան կենցաղէն։ Անողոք բնութիւնը մէկ կողմէ, անողոք գործատէրներ միւս կողմէ, յանկարծ մեզ իրենց ներկայութեան կը կոչեն ու մեզի համար մահացու չեւտով մը, կը պոռան մեր երեսին։

— Այս ի՞նչ է որ կը լսեմ քու մասիդ, շուտով տո՛ւր քու անձնական, քու հաշուական, քու բարոյական ու մանաւանդ քու ընտանեկան տնտեսութեանդ հաշիւը, որովհետեւ իմ տնտես չեմ այլեւս։

Վայրկեաններու սխալները, բաւական են ապագայ կեանք մը խորտակելու։ Իսկ

յարատեւ ուղղամտութիւն մը բաւական է երկար ապագայ մը ապահովելու։

Ու կործանումի մօտ եղող տնտեսը, շուտով անդրադարձած իր անհաշիւ սխալներուն, կ'սկսի զանաւոր դարմանելու մասին մտածել, անկէ յետոյ ուղղամտ տնտեսութեան պայմաններուն կ'անդրադառնայ, շուտով հաշուեյարգար կ'ընէ իր յոռի մատակարարութեանց ու վերատին կը գտնէ իր կորսնցուցած համբարը։

Մեր աղգային կեանքի մէջ ալ, պարագան նոյն է. թերեւս զիւրութիւն ու նենանք ուէ եղանակաւ մը ծածկելու մեր անտնտեսագէտ ու անհաշիւ կենցաղին բոլոր տխուր հետեւները, նոյն մեր դաւախներէն, մեր ընտանիքի անպաւններէն մեր աղգական ու բարեկամներէն, շնորհիւ մեր գործածած ճարպիկ միջոցներուն։ Բայց պարագան նոյնը չէ երբեք, երբ հաւաքական կերպով անհաշիւ ու անվարձագէտ դուրս կու գանք։

Մեր իսկական հայրենիքին մէջ, ուր մեր հայրերը ապրեցան թերեւս կըցինք ծածկել հաւաքական բնոյթ ունեցող մեր բոլոր թերիները, միշտ արդիւնք մեր անտնտեսագիտութեան. բայց հոս, մեր ներկայ միջավայրին մէջ, մեր գաղութներուն մէջ, պիտի չունենանք ուէ պատուար՝ առնոր ետեւ ծածկելու մեր ցեղային բոլոր թերութիւնները։

Մեր հայրենիքը այցելող, զմեզ մեր գաւառներուն մէջ տեսնող խիստ շատ օտարականներ հիացումով կը գիտէին մեր աղգային կեանքի սքանչելի պարտէզը, զննելով ամուսնեւոր, անուշաճոտ ծաղիկներով, ու տեսակ տեսակ պտղաբեր ծառերով զարդարեւած։ Իրական դրախտ մը կը տեսնէին մեր հաւաքական կեանքի պարտէզին մէջ. իսկ այժմ, դարձեալ կ'անցնին ամէն կողմէ բաց մնացած այդ միեւնոյն պարտէզին առջեւէն ու չեն ուզեր հաւատալ իրենց աչքերուն։

Այս ի՞նչ աւերածութիւն, կ'ըսեն անոնք. այսքան կործանմանակի մէջ, որքան մեծ փոփոխութիւն։ Դեռ երէկ կ'անցնէինք այս միեւնոյն այգիին ու պարտէզին առջեւէն երբ ան ծաղկալի էր, հոտաւէտ, իրական բուրաստան մը անհամար պտուղներու։ Այժմ... դարհուրելի վիճակ, ան այժմ լեցուեր է տձե քարերով, փուշերով

ու վայրի խոտերով: Օտարամուտ բոյսեր աճեր են, եղիճներ ու վայրի բանջարների ծածկեր են անոր երբեմնի թաւշանման երեսը:

Մեր երբեմնի ազգային մաքուր ու հաւատարմութիւնը ու լաւ տնտեսող կեանքին այժմ յաջորդելու է օտարամուտ կեանքը, իր բոլոր տղեղութեամբ, եւ մեր բարեքերուն անհամապատասխան ունակութեամբ: Մեր աղնուական ցեղի անցեալ պատմութեան, գրականութեան, գեղարուեստի, ճարտարագիտութեան եւ սոցիալական կարողութեանց վրայ հոյակապ էջեր ու հատորներ լեցնող բազմաթիւ օտարներ, այժմ կանգ առած մեր հաւաքական պարտեզի ցանկապատին քով, ամալութիւն եւ յուսարկում միայն կը տեսնեն հոն, եւ ո՛չ մի տեսակի տնտեսութիւն մեր անհատական ու ընկերային կեանք մէջ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, երբ օր մը այս զաղութիւն, այս այգիին տէրը, այս կալուածին սեպհակունատէրը, մեր հաւաքական կեանքին հաշիւները քննած պահուն, պոռայ մեր երեսին:

Այս ի՞նչ է որ կը լսեմ ձեր մասին, շուտով տուէք ձեր ազգային տնտեսութեան հաշիւը, որովհետեւ այլեւ չէք կրնար իմ հաւատարմութիւն տնտես ու հպատակներս ըլլալ...

Անհատական տնտեսութեան մէջ անհաշիւ դուրս եկողին համար այնքան դառըն չէ յոնգիմանութիւնն ու սպառնալիքը, որքան հաւաքական, ազգային տնտեսութեան մէջ: Անհատը կրնայ վերջապէս այս կամ այն եղանակաւ հետամուտ ըլլալ բարեխաւիւ իր քայքայուած տնտեսութիւնն ու առողջութիւնը եւ ընտանեկան բարեկեցութիւնը. բայց համայնք մը, մանաւանդ Մայր Հայրենիքէն անջատուած, ցրուած ու տարածուած գաղութ մը՝ դիւրաւ չի կրնար դարմանել իր անհեռատես ու անվարչապէտ տնտեսութեան տխուր հետեանքը, իր բովանդակ չարիքներով:

Մեր գաղութները, Մայր երկրէն հեռու, մեր ազգային սեպհականութիւններէն զուրկ վիճակով, կը նմանին մայր բոյսէն ու արմատէն անջատուած մասերու, որոնցմով կ'ուզենք բազմացնել բոյսին տեսակը, առանձին թաղարներու կամ տոնաներու մէջ: Մեծ ուղարկութիւն անհրաժեշտ

է, որպէս զի անջատուածները իրենց կանանչ ցօղունով ու ճիւղերով, արմատ բռնեն նոր հողի, նո՛ր միջավայրի մէջ: Մայր բոյսին հողէն իր վրայ պահող արմատներ միայն կրնան բողբոջիլ նոր թաղարներու մէջ. հակառակ պարագային, բոյսը բնորոշակ չըլլար մեծնալու եւ պտղաբեր դառնալու. կը չորնայ նոյնհետայն: Եւ օտարներ, որոնք ծանօթ են մեր անցեալի պատմութեան, մեր փառքերուն, մեր երկնղեցւոյ բարդաւած չրջաններուն, հիմա կ'անցնին մեր արտերուն ու այգիներուն առջեւ, չեն հաւատար ներկայ մեր վիճակին, ու դառնապէս կը ցաւին:

Եթէ պիտի շարունակենք այս անմիջաբար վիճակը, լաւ է որ հրաժարինք մեր անցեալ փառքերէն ու խորագոյն ովկէսնի յատակը լիցնենք այն բոլորը մեր անցեալի գանձերուն, որոնք այս ուշիմ, ձեռներէց, հաւատարմութիւն եւ տաղանդածին ազգը կերտեցին, ու զայն հասուցին հաւատարմօրէն մեր ներկայ օրերը: Անհատական առանձին, ու ազգային բարեքերուն տնտեսութեամբ մը դիւրութիւն ունինք անցեալը վերստին կապելու, բոլոր իր փայլուն զրուադներով, ներկայի ու ապագայի հետ, որով ապահոված պիտի ըլլանք արդիւնաւոր ներկայ մը եւ փայլուն ապագայ մը մեզի եւ մեր նոր սերունդին համար, մեզի յորացոյց ընտրելով Աւետարանի տնտեսը:

Հայկալ

ՍՐՏԱԽԱՉԻՆՆԻՆՆԻՆ

Ո Տ Ն Ի Ո Ւ Ա Յ

Արեւէն շող մ'իմկաւ գիտուս,
կայծ մ'ալ Հրատէն սրբախ անոյս,
Դարձնցունցին զիս թմրիրէն
Խելացընոր երազներուս:

Կարծեցի թէ կ'երագնմ դեռ...
Կարծես հոգիս մոլեղնած էր,
Հարրած կիրքի լորձունքներէն...
— Եղած էի ցաւագին, խեղ:

Բայց ո՛չ... այս չէր երազ մը սին,
Որ կը ցնդի արշալուսին.
Այլ հոգիք էր ու ՍԵՐՈՒՄՈՒՄ,
Որ կը լուար մեղրերըս հին:

ԲԱԿ